

MINTA, ANIMA SI LITERATURA.

Nr. 11.

MERCURIU, 15. MARTIU

1854.

UNU OFERTU

(in interesul scolei agronomice).

Prezentațiune către Lectori.

(Umbră.)

La asta marele scânc, ce sante simțim nu voru în suflet peptul Romanu?! Ce bucuria nu se va aprinde în inima lui fiindu strenepotu acestora glorioși Barbati! Au nu se va rari cate u de la ai preș și de semidei?! — Ba cându vede vile pe u Lucretia, pe u Virginia, cum mai bine-rose isi santiesea viația, de catu se viciușca cu curatenia imaculata: de bona sēma pōtē veni Romanulu la acele cogetu, cu atata mai vestozu de te va pōtē acelea fapte in comparațiune cu a le lumii de acumu; ca virtutea in sine i formosa, inse numai alaturea vitei straluce ca in deplina sea marire, — „contraria juxta se posita, magis elucescunt.“ — Privindu templele, statuēle, monumentele, inscripțiunele si alte marite oiepte, ce virtutea a asica plasa de nenumerati Eroii o au in coronatu si remuneratu. — Acestea tote aprind in inima Romanulu oftă dă urma virtutea, aceea oftă pre carea tōta vitregimea si cea mai aspra a timpurilor nu au potutō stērge dein peptulu Romanu. Privindule acēstea si altrele ne numerate acestora asemene, unu Romanu si numai idea ca acēstea suntu Romane si ilu enca e Romanu: ilu patrundu pene in renunci, aducandūi aminte ca ilu e strenepotu acelora, spre urmarea acestora se aprinde inima lui, spre urmarea lor se atitia sufletulu lui, si spre a se face lor vernicu strenepotu isi indrepta pasii. Dein li se invatia neclătita credintia Cesarelui seu, iubire catra Patria, in armonia cu concitiani a vietini, si familia sea, si ferici. — Ci ca la acēstea se ajunga Romanulu, stiețulu pasu este se aiba istoriile acestora fapte, si nu nu-

mai istorii seci, ci si mai simțitōre, p. d. e. dramatice, s. a. —

Bine au cunoscutu aceste altre natiuni luminate, pentru aceea si au faptele Romanilor in multe tipuri si formate tiparite, dein care apoi nu numai se indulcescu si si petrecu, ci si esemple de viația virtōsa isi scotu. Numai uoi Romani, carora mai de aprōpe si mai pe dreptate se cuvine a urma pe stremosii nostri in virtute si in marime de sufletu, numai noi nunumai ca in destimē coștume nu avemu cunoscintia Romanilor a deca in Drame, in Tragedii, in Romane; ci neci deplina istoria Romanilor avemu. — Avemu fragmenturi de la sar anteio de la resarirea acestei gigantice natiuni pene la timpurile lui Augustu, tradusa de insulțitul Romanu Damascinu Th. Bojinca, enca ca juratu notariu tabulei regesci unguresci, in medfloculu luptelor natiunare, cu lauda continuandule dupa archistratigulu eroiloru natiunalitatei, nemoritoriulu Petru Maioru, carele a infintiatu planul u renascērei natiunale Romane, — intr' acēste lupte de u lucrata, si in — preiu grosa nescintia, cu marea scadere a culturei natiunale, incetata „Bis ioretz pomanez“, a lui Carcalechi de anulū 1831 inpreuna cu altre opuri a sele indusa. — Pre pretiuita si autorelui seu demna, lamurita si spre veninarea si resturnarea gigantiloru insultatori ai romanei nōstre origine, tiesuta „Icropia decupe khrenska Pomzhiop in Daxia“ de Petru Maior, reu este de multi numita „Istoria Romanilor“. — Ba nece „Xponka Pomzhiop“ de celu impreuna cu Maioru dein vicietia musekoru si a cei mai vestite Bibliotece Vaticane, in Roma adapatu, martirulu natiunalitate Romane, Sincai, ca si de u albina diliginta d' in mai de autori culēsa, ce si in calculare de Buda dela an. 1805—1810 incepusa a intra, — nu se pōtē numi Istoria Romaniloru

ca ilu dela 86 ani dupa Crestu au scrisu, si adeca numai Istoria Romaniloru dein Dacia au lucratu. — Dara dorere ca nece pene astadi s'au tiparitu. (?) —

Apoi tote acéstea despre u parte fiindu cu stilu sciintificu tiéute, si numai pentru usuri seriose, — despre altra parte, carapterulu Istoriei unui populu ne fiindu a se deprinde pre lenga u persóna seu altra pene la minutii: judecu ea nu retecescu in sperintia comunului aplausu, candu cu acésta carte teruta d'in adeverate „*Istorié ale vietiei celoru mai vestiti Romani si Romane*“, a carora faptele suntu invescute in costumé estetice, éra istorirea unde s'au potutu si cuvenitu e mutata cu proponere dramatica, — prein tóte grautatile ce u beta carte romanésca trebue sa intempine, pene ce u data pote ajunge sa vadia lumina lumi, ca prin tr'un oceanu turbatu inotandu, la altarielu culturai prea iubitei méle natiuni, m'am apropiatu, si in tipu de ardere pentru imblandire Cuirinului nostru, in alu 31. anu alu vietii méle, adneu acestu fruptu de ostenéla, amesuratu miciloru *) méle puteri. — Adevératu ea e pucinu, inse santindulu ipima sincera, cu simtiri curate cu santa intentiune, spere diu a si primitu. Mai am enca trei opuri natiunale interesante parate pentru tipu; inse a tipari u carte romanésca, nu e lucru de jocu; acea numai acelu scie, carele de acestu jocu greu cand-va s'au apucatu. Cati zelosi natiunalisti prein tiparirea cartiloru s'au imormentatu in meseratale; ca iubirii fi ai dulcei nóstre natiuni cei mai multi inea nu sciu pretiui vistieria ce jace in carti; ci enca uni cogita ca tiparindu cine-va ver u carte, acelu canta bani! — Eara de ar sci cu ce doru si cu ce bucuria santiesce zelosulu natiunalistu scriitoriu ai celu mai dulce repausu alu noptii, candu tóta natura e liniscita in póla lui Morfeiu si atuncea cu musele svaduinduse cumu aru potea impartasi ce-va folositoriu natiunei sele, de bopa seama cei ce imbuibanduse chirtescu, insuai criulu celu mai de pre urma l'ar da pe carti. Eu tinu acestu opu impreuna cu altrele dua acumu de 10 ani (de la 1829!) scrisu, multora l'amu arstatu, pre multi am rogatu, la multi l'amu imbiatu, u'amu pocitu, pene unu chestigu d'in ilu numai sa lu tiparésca,

numai natiunea sa se folosésca cu ilu, destulu de remuneratu si mangaétu m'asi fi tienutu. — Inse blastamele: icea avaritia, colo cosmopolitia, deincolo nepasarea, mai incolo principii retecte si altre stricatoré metecne in totu loculu mi au inchisu calea, si pene acumu nu amu potutu strebate la meta dorita. —

In catu i pentru modru scrierei, de óra ce enca statorita nece gramatica, nece ortografia avemu, eu amu scrisu cumu mi s'au vedintu mai bine, — apoi cititoriulu enca si facea daturintia; ea: pene candu limba matematica apriatitate si detiermunitate nu va ave, — pre carea totusi dóra cand-va o voru afla omenii, — pene atunci spre deplina chiarificare si apriere a proposeloru oiepturi, toemai asiea se pretinde ordinutórea potintia si donulu intielegeri (conceptus) cititoriului, precumu scriitoriului potintia de asi potea apriatu esprime ideile sele. Apoi si asia destula ostenéla'l consta pre unu scriitoriu romanu mai totu, alu treile cuventu ce e in usulu comunu, inecandui delicatulu organu romanu cu óre ce putóre de chischile (quisquilia) *) hãr-bare. — D'in care cauza marginirea mea au fostu d'in cartea mea, in cotu leamu cunoscutu, tóte cuvintele straine a le inchinde a fara, — dreptu care capritu ori cumu m'ar judica cine-va, sau plecatu a rabda numai se sciu ea amu scriu prea iubitei méle natiuni u carte curata Romana! —

In Siria (Világos), in 30. Reptiuni 1839.

Ioane Munteanu, parocu rom. in Siria.

VI. ORATIU COCLE

(in Anulu citati Romei 246).

Dupa alungarea Regiloru d'in Roma si intruducerea constitutiunei, Tarchinéni tóte medilocene le cercara spre a se potea éra viri pe tronulu Romei, mai prin corumperi inlaintu statului cercand a produse rescóle contra gubernului, mai prein cererea ajutoriului de la inimici Romei. Dupa mai multe incercari fara resultatu, se dusera la Poracna carele domnia atuncea Cetrui, celu mai puternicu Remu intre populii Etruscesci; si lu reflectara „cãtu de periculosu lucru ar fi pentru toti Regii,

*) Mica dieu, camí cunoscutu noajungerile; dra cei ce la gála a me nomi „*Adiale*“ dra pre „*Abelinta*“ sciu ca mai aglatante opuri voru pune pe altarielu natiunei. —

*) Quiscuile se diceu la Romani semiatiele ce senatori de peneri le propozau la curse.

Reinca in Anticiale Romaniloru.

déca fiacare Populu, dupa exemplulu Romei, fara de a fi pedepsitu, isi depone si 'si alunga pre Regele seu." — De frica dara, ca aplecarea spre Revolutiune se va sparge mai departe, si si lui ii va fi periculosa, se detiermuri Porsena a pedepsi Roma si apoi pe Tarchiniu alu repune in tronu. — Deci veni cu u armata mare, si ocupa monte Ianiculu, dela carele angusta ponte de lemuu „subliciu“ peste Tiberu ducea in citate. Terenii de frica refugira in citate si senatulu lingusia Popululu cu tota plasa de prerogative, si cu stergerea dajdei publice, numai ca nu cumva de frica se fie tradatori nouei constitutiuni, si se primésca éra Rege.

Candu mica céta, carea era tramisa a obserba armata etruscica, vediu pre inimici a se rapedi pe Ianiculu in deosu, intinse fuga, si nece ponte — acestu atuncea asia ponderosu pasu — voea a mai apera. — Si aicea unu insu fu sufletulu a mai multe mii, eroiulu Oratiu Cocle. Ilu pe fugatori ii retenea cu potérea, si ii jura pre toti Deii a rezista. „Ce vo va folosi fuga,“ dicea ilu, „déca relasati inimiculu Ponte a césta ca sa ya póta persecuta? Déca asta ii pasulu acestu liberu, atuncea nemedilocitu in urma vostra voru intra in citate. Frangeti dara si spargeti — roguve — cu feru si cu focu, seu cumu numai poteti acesta ponte, — pene atuncea eu aicea in fronte, voi impedica trecerea.“ — Inse ii toti se retrasera de pe ponte, si intre atatea spate intórse catra inimici, numai reptulu lui Oratiu ilu vedu inimicie catra ii opusu, paratu pre toti ai intempina. Numai enca pre duoi alti ii retinu rusinea lenga ilu inderetru. Si acestia trei insi voescu a inchiude calea de pe ponte, unei armate intregi. Si pene ce dedesuptu si in napoea loru colonnele ponte se tale, acesti trei insi opuneu atacelor intregi inimice armate acuturile séle si spedele loru falsaeu cu turbare contra maninei prepotintia. Dupa incordata luptare de mai multe óre, se taéra colonnele ponte, si romani rechiamau pre zelosii loru luptatori Eroii; inse numai cei duoi se intórsera, éra Oratiu singuru statea pre leganatórea grinda ce mai susta, si calumnia pre inimici nomindui apusi sierbi regesci, si de infricosiatele lui clipe frontasi etrusci era ca incremeniti. Cautau unulu la altrulu; pene ce rusinea ii misica spre unu nouu atacu, si cu u infioratóre strigare rebelica, rapedéu dein tóte partile sageti asupra puiculu inimicu. Iu tóte le infronta cu acutulu seu, si tenea de unu pasu bonu ponte

ocupata. Deja era in periculu a fi surupatu deosu; inse de ndata, carcailulu rumpandei ponti, si resuetulu de bucuria a deincece statoriloru Romani, opri lupta. „Sante Deu alu rivuriloru!“ striga Oratiu, „primésca acéste arme si pre luptatoriulu in valuri favorítóre!“ — Si asia sari cu tóte armele séle in Tiberu. Nevatamatu inota ilu, preiu grindina sagetiloru de inimici asupra i rapedite, dein cóce la ai sei, cari cu simimentale curvinte multiamindui, cu inoutite donuri ilu donuira. —

B O R D A N BBD.

Новелъ историкъ.

(Фрмаре.)

Ka toate darzale ce aș scrierit din ică resnelă, Bordan c'aș scrierit că dăcierea znei legătură cu acele doș statarū, va favorisa al cū plan primitiv de a statornici pentră viitoră cōtra patriei, și dăpresnă cu aleații cū a forma o variere pternică din contra dăciereț Tărcilor. Drept aceea, ea aș pronș Panei o Kăciadă, dă scrierindăse a kondăce tșetrela armii din Trăcia. Hana, carele la ică okacion aș apredit valorea și cîrșingă lăi Bordan, aș tșetrat pe Cîrșindă că n'aș kondătrat prin dăcierea sa cu Elisaveta mai străne a lega pe Bordan cūtră interesă anșezăi, și tot odată aș trimes și delegat la Cîrșindă ca, dăpresnă cu trimesii Șugariet și ai Moldovei cū se perzales actă kvestie a Kăciadei. Kongresă, ce c'aș dînt dătră acesă n'aș avșt resătatăa dorit, kăci fișcare parte avea ale ei kasnice greșății și interesarū, fără a aminti cū din zîre cū trăia, dăcăt și Bordan, dătră atăte cęrșarū și dărșingă aș rștas pșrșcit din a lăi propriie pștere.

Din epoca pe kănd dăcșnă a se dătetea din Konștanștinopolă pștere a Oromanș, ală aștene ei, mai de măg dă florera din Tărcidă (Primă) cū dăcierea Tătară a Gereișor. Ștefan cel mare ce așla din relăgie kătră și personală prietenie cu cel mai mare al dor Han Mengli-Gerei; prinșă dăciere și vășă. Dăcș, așvîșind la cūtrănece, tșetrela cele dăciere ale lăi Mengli-Gerei, și mai pșteă dînea din fără órdere vășare ale Tărcilor, kării din oștēni cę eraș mai năinre, pșfăș kăndăse din vande de hogi, dăciereș a dăciereș Moldova, a o pșada și a trăce din cădărie mare

